

ILONA MAŁUSZYŃSKA, MARCIN JÓZEF MAŁUSZYŃSKI,
GABRIELA RUTKOWSKA
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

**Place zabaw na terenach parków zdrojowych jako wsparcie
turystyki zdrowotnej**

Wprowadzenie

Turystyka zdrowotna, czyli świadomy i dobrowolny wyjazd poza miejsce zamieszkania w celu poprawy zdrowia (Gaworecki 2003), może dotyczyć zarówno dorosłych, jak i dzieci. Miejszem realizacji turystyki zdrowotnej może być uzdrowisko, czyli budynki oraz przestrzeń je otaczająca, pozwalające na odnowę sił, likwidację przemęczenia i poprawę stanu zdrowia. Elementem przestrzeni uzdrowiska są parki uzdrowiskowe, tworzące specyficzny nastrój, pozwalający na wykorzystanie leczniczych właściwości klimatu uzdrowiska, w celu poprawy stanu zdrowia.

W ostatnim czasie Polska podlega przemianom rewitalizacyjnym obszarów zaniedbanych lub niezagospodarowanych. Wśród obiektów, gdzie obserwujemy takie zmiany, są tereny uzdrowiskowe, na których odbywa się turystyka zdrowotna. Jednym z takich uzdrowisk jest Uzdrowisko Konstancin-Jeziorna, gdzie stopniowej rewitalizacji podlegają przestrzeń i infrastruktura znajdujące się w obrębie Uzdrowiska.

Uzdrowisko Konstancin-Jeziorna jest miejscem często odwiedzanym przez dzieci, ze względu na usytuowanie w pobliżu Warszawy oraz znajdujące się na jego terenie Mazowieckie Centrum Rehabilitacji STOCER Sp. z o.o. Istotne znaczenie dla zdrowia m.in. najmłodszych kuracjuszy ma również tętniąca się w Parku Zdrojowym.

Bioklimat uzdrowiska, wpływający pozytywnie na stan zdrowia „naszych pociech” może być wspomagany przez odwiedziny atrakcyjnych placów zabaw, zlokalizowanych na terenie uzdrowiska. Oprócz uwarunkowań bioklimatycznych dla atrakcyjności placów zabaw, istotne znaczenie ma ich wyposażenie.

W celu wskazania, jakie elementy powinien zawierać właściwie zaprojektowany i wykonany plac zabaw autorzy przeprowadzili ankietę wśród 34 nauczycieli wychowania przedszkolnego. Na podstawie uzyskanych danych oraz porównując je z urządzeniami znajdującymi się na placach zabaw w Parku Zdrowym w miejscowości Konstancin-Jeziorna podjęta została próba oceny przydatności placów zabaw dla zapewnienia dzieciom korzystającym z obiektu właściwych warunków dla poprawy zdrowia oraz do rozwoju i zabawy.

1. Charakterystyka Gminy Konstancin-Jeziorna

Gmina miejsko-wiejska Konstancin-Jeziorna odgrywa znaczącą rolę jako uzdrowisko nie tylko dla mieszkańców obszaru aglomeracji warszawskiej, ale także Mazowsza i kraju. Usytuowana jest przy południowo-wschodniej granicy Warszawy, w centrum województwa mazowieckiego, na terenie Równiny Warszawskiej na wysokości około 100 m n.p.m. Od południa graniczy z gminą Góra Kalwaria, od zachodu z gminą Piaseczno. Wschodnią granicę wyznacza koryto rzeki Wisły (Kondracki 2000; Raport 2005).

Gmina Konstancin-Jeziorna pełni trzy podstawowe funkcje: uzdrowską, mieszkaniową i turystyczno-rekreacyjną. Wyróżnia się unikatowymi walorami krajobrazowymi i przyrodniczymi (Świątek 1995).

W 75% powierzchnia gminy jest pokryta lasami, w których dominuje wysokopienna sosna pospolita, ale nie brak również modrzewi, świerków czy dębów. Roślinność ta wpływa na czystość atmosfery, wzbogacenie bioskładnikami, olejkami eterycznymi, co ma istotne znaczenie na proces leczenia (Hertel 1997; Powiat Piaseczyński 2007). Większość lasów na terenie gminy została zagospodarowana jako tereny zieleni spełniające funkcje wypoczynku i lecznictwa uzdrowskiego. Istnienie takich terenów zdaniem Węclawowicz-Bilskiej (2008 a,b) wpływa nie tylko na poprawę warunków klimatyczno-higienicznych obszaru (przewietrzanie, nawilżanie, pochłanianie zanieczyszczeń, jonizacja i natlenianie, wydzielanie fitocyntów), ale również zapewnia mieszkańcom bezpośredni kontakt ze środowiskiem naturalnym oraz daje możliwość wypoczynku

codziennego i weekendowego, zróżnicowanej aktywności sportowej, profilaktyki, rehabilitacji, a nawet leczenia chorób przewlekłych.

Charakter uzdrowski gminy został zatwierdzony Uchwałą Nr 244/V/17/2008 Rady Miejskiej Konstancina-Jeziorny z dnia 8 września 2008 roku w sprawie Statutu Konstancina-Jeziorny zmienionej Uchwałą Nr 229/VI/22/2012 z dnia 26 kwietnia 2012 r. w sprawie zmiany Uchwały Nr 244/V/17/2008 Rady Miejskiej Konstancina-Jeziorny z dnia 8 września 2008 roku w sprawie statutu Uzdrawiska Konstancin-Jeziorna. Na obszarze gminy zostały wyodrębnione 3 strefy ochrony uzdrowskiej:

- strefa „A” o powierzchni ok. 333 ha, obejmującej swoim zasięgiem obszar miasta Konstancina z zakładami i urządzeniami lecznictwa uzdrowskiego, tereny leśne na południu w obrębie Chojnowskiego Parku Krajobrazowego oraz tereny zieleni urządzonej po obu stronach rzeki Jezioroki;
- strefa „B” o powierzchni ok. 1043 ha obejmującej swoim zasięgiem obszar od granic strefy A do północy części Klarysewa i Nowej Jeziornej, na wschodzie obejmującej rezerwat Łęgi Oborskie, na południu część terenów leśnych wchodzących w skład Chojnowskiego Parku Krajobrazowego (w tym część Lasów Słomczyńskich i rezerwatu Obory);
- strefa „C” o powierzchni ok. 6524 ha obejmuje swoim zasięgiem obszar między granicami strefy B a granicami gminy i pokrywa się z nimi na całej długości.

2. Place zabaw w Parku Zdrojowym

Obiekt naszych badań stanowiły place zabaw zlokalizowane w niedalekiej odległości od amfiteatru, w Parku Zdrojowym, w miejscowości Konstancin-Jeziorna, położonej w powiecie piaseczyńskim, w województwie mazowieckim.

Uwarunkowania bioklimatyczne uzdrawiska nie stanowią dla dzieci atrakcji i dlatego istotne znaczenie ma wyposażenie placów zabaw znajdujących się w jego obrębie. Atrakcyjność placów zabaw może przyczynić się do wydłużenia czasu przebywania dzieci na takim obszarze. Dzięki temu dzieci mogą dłużej korzystać z klimatu o właściwościach leczniczych, nawiązywać kontakty społeczne i rozwijać swoje umiejętności oraz kompetencje.

Atrakcyjność placów zabaw wynikać może z pełnionych funkcji, dlatego też przeprowadzając ankietę zapytaliśmy nauczycieli, jakie ich zdaniem funkcje powinien pełnić plac zabaw. Z możliwych do wyboru funkcji ankietowani wskazali przede wszystkim na konieczność spełniania wszystkich wymienionych (16,7% ankietowanych). Plac zabaw powinien uczyć zachowań społecznych dzieci, ćwiczyć ciało dziecka, ćwiczyć zmysł dotyku, słuchu, wzroku i umiejętności okazywania uczuć przez dziecko, ćwiczyć zdolności manualne dziecka, uczyć współzycia w grupie, uczyć prawidłowego reagowania i uzewnętrznia uczuć dzieci. Jednocześnie ankietowani podkreślili wagę funkcji ćwiczenia ciała dziecka (13,6%) i uczenia współzycia w grupie (10,8%). Oba oceniane przez nas place zabaw spełniają te funkcje, choć jest to utrudnione brakiem niektórych elementów wyposażenia, co zostało omówione poniżej.

Przebywanie na placu zabaw przez dłuższy czas daje większe możliwości wykorzystania leczniczych właściwości klimatu. Chcąc zatrzymać dziecko na placu zabaw i aby odwiedziny w Parku Zdrojowym nie kojarzyły się z czymś zbędnym, nudnym, obiekt ten powinien być inspirujący do zabawy, pobudzać wyobraźnię, dawać swobodę zabawy i umożliwiać własną kreację przestrzeni w oparciu o wiodącą rolę natury przy zapewnieniu bezpieczeństwa i atrakcyjności. Te wszystkie warunki może spełniać plac zabaw odpowiednio wyposażony.

Ankietowani nauczyciele wskazali na konieczność zainstalowania piaskownicy (18,8%), zestawu do zabawy (składającego się np. z wieży i zjeżdżalni – 14,8%), urządzeń umożliwiających izolację od otoczenia, pełniących funkcję schronienia (domek, wigwam, tunel – 14,1%), huśtawki wiszącej (11,2%), zjeżdżalni i tematycznych urządzeń zabawowych jak lokomotywa, wóz strażacki czy rakietka (po 10,6% na każde).

Obserwacje prowadzone przez nas na ocenianych placach zabaw wskazują na pewne braki w wyposażeniu (brak tematycznych urządzeń zabawowych), choć od razu nasuwa się myśl, że wynika to z faktu małej powierzchni przeznaczonej pod oba place zabaw (zdj. 1 i 2).

Zdjęcie 1. Wyposażenie mniejszego placu zabaw w Parku Zdrojowym
Źródło: fot. Ilona Małuszyńska.

Lasy iglaste, dominujące na terenie Uzdrowiska Konstancin-Jeziorna, wpływają nie tylko na poprawę warunków higienicznych i zdrowotnych obszaru (przewietrzanie, nawilżanie, oczyszczanie powietrza), ale również wspomagają profilaktykę, rehabilitację, a nawet proces leczenia chorób przewlekłych poprzez duże nagromadzenie olejków eterycznych w powietrzu.

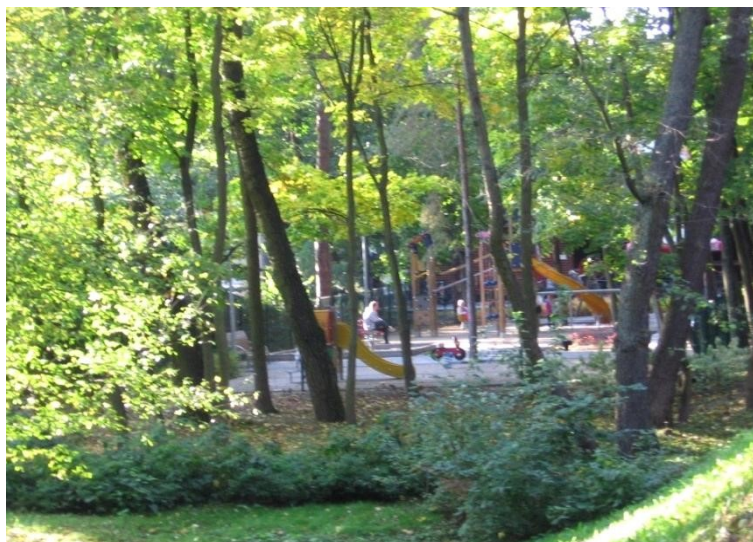

Zdjęcie 2. Wyposażenie większego placu zabaw w Parku Zdrojowym
Źródło: fot. Ilona Małuszyńska.

Place zabaw uwzględniające wiodącą rolę natury są bardziej atrakcyjne dla dzieci, pobudzając wyobraźnię i dając większą swobodę zabawy. Dlatego też kolejne pytanie ankiety brzmiało: „Jaką rolę pełnią rośliny na placu zabaw?” Zdaniem ankietowanych nauczycieli plac zabaw pełni następujące funkcje: jest miejscem obserwacji (rozwój roślin, ich budowa, ich zastosowanie – rola, jaką rośliny pełnią dla ptaków, owadów oraz człowieka – 18,6%), jest miejscem zabaw (labirynty, kryjówki, miejsce przygód, miejsce narad – 15,7%), rośliny tworzą korzystny mikroklimat (11,8%).

Na placach zabaw w Parku Zdrojowym roślinność znajduje się na obrzeżach i stanowi zaledwie tło placów (zdj. 3), co może ograniczać atrakcyjność obiektów, ale powodem takiego stanu może być znów zbyt mała powierzchnia obiektów.

Plac zabaw to także miejsce, gdzie mali eksperymentatorzy mogą chcieć odpocząć, dlatego też na jego terenie powinny znajdować się ławki i to zarówno dla dorosłych, jak i dzieci. Na ocenianych placach nie zainstalowano ławek dla dzieci, co może najprawdopodobniej wynikać z przeświadczenia dorosłych, że na placu zabaw dzieci nie korzystają z ławek. Instalacja ławek dla dorosłych jak również umieszczenie stojaków na rowery w obrębie ocenianych placów zabaw, jest bardzo cenną inicjatywą.

Zdjęcie 3. Roślinność w otoczeniu mniejszego placu zabaw w Parku Zdrojowym

Źródło: fot. Iona Małuszyńska.

Na rozwój kreatywności wpływa również odpowiednio dobrane ogrodzenie, które nie będzie izolować dzieci od środowiska, a może stanowić element zwiększający atrakcyjność placu. Zdaniem ankietowanych ogrodzenie, w zależności od położenia placu, może być porośnięte roślinnością (44%) lub wyposażone w urządzenia dźwiękochłonne (34%). Prostota ogrodzenia wykonanego na omawianych placach (zdj. 4) niedająca praktycznie żadnych możliwości wykorzystania przez dzieci może wynikać z bariery finansowej, która powoduje, że ten element dosyć rzadko jest uwzględniany przy tworzeniu placów zabaw.

Nawierzchnia to też bardzo ważny element placu zabaw. Zdaniem ankietowanych podstawowym kryterium doboru nawierzchni powinno być: bezpieczeństwo (32,3%), trwałość (19,6%), walory zabawowe (18,6%). Na analizowanych placach zabaw w Parku Zdrojowym wykonano nawierzchnię elastyczną zapewniającą bezpieczeństwo podczas zabawy, jednakże brak jest zróżnicowania kolorystycznego nawierzchni (zdj. 4 i 5), które pozwoliłoby na wytyczenie stref bezpieczeństwa wokół każdego z urządzeń i poprawienie walorów zabawowych omawianych placów zabaw.

Zdjęcie 4. Mniejszy plac zabaw w Parku Zdrojowym

Źródło: fot. Marcin Małuszyński.

Zdjęcie 5. Większy plac zabaw w Parku Zdrojowym

Źródło: fot. Marcin Małuszyński.

Podsumowanie

Parki zdrojowe są elementem przestrzeni uzdrowiska, tworzącym specyficzny nastrój, pozwalający na wykorzystanie leczniczych właściwości klimatu uzdrowiska, w celu poprawy stanu zdrowia.

Bezpośrednie sąsiedztwo Warszawy oraz pozytywny wpływ bioklimatu Uzdrowiska Konstancin-Jeziorna na stan zdrowia dzieci powoduje, że należy położyć szczególny nacisk na atrakcyjność tego miejsca, aby częste odwiedziny nie kojarzyły się z czymś nudnym czy wręcz nieprzyjemnym.

Znajdująca się w Parku Zdrojowym tętnia może stanowić dla dzieci jedną z atrakcji przyciągających do uzdrowiska. Istotne znaczenie dla jak najlepszego wykorzystania walorów tego obszaru ma również stworzenie takich miejsc jak place zabaw, które bez większego problemu zatrzymają „nasze pociechy” i pozwolą dłużej korzystać z klimatu o właściwościach leczniczych.

Na podstawie danych uzyskanych z ankiety i porównaniu ich z elementami wyposażenia placów zabaw w Parku Zdrojowym w miejscowości Konstancin-Jeziorna autorzy stwierdzili znaczną atrakcyjność badanych terenów, ograniczoną poprzez braki pewnych elementów. W odczuciu autorów elementem ograniczającym atrakcyjność omawianych placów zabaw jest przede

wszystkim zbyt mała powierzchnia placów. Znaczne ograniczenia w pobudzeniu wyobraźni dzieci, inspirowaniu do swobodnej zabawy czy kreacji przestrzeni na omawianych obiektach mogą również wynikać z ograniczenia roli roślinności do tła. Podobnie prostota wykonanego ogrodzenia nie daje praktycznie żadnych możliwości wykorzystania tych elementów przez dzieci w czasie zabawy. Na analizowanych placach zabaw w Parku Zdrojowym brak jest zróżnicowania kolorystycznego wykonanej nawierzchni, co pozwoliłoby na wytyczenie stref bezpieczeństwa wokół każdego z urządzeń i poprawienie walorów zabawowych omawianych placów.

Zauważone przez autorów braki najprawdopodobniej wynikają ze zbyt małej przestrzeni przeznaczonej pod place zabaw. W naszym odczuciu również bariery finansowe stały się przyczyną ograniczającą możliwość wykorzystania do zabawy elementów ogrodzenia czy roślinności.

Podsumowując należy podkreślić, że stworzenie takich miejsc jak place zabaw w Parku Zdrojowym przyczyni się z pewnością do wzrostu atrakcyjności obszaru uzdrowiska.

Wykonując powyższą analizę autorzy nie chcieli w żaden sposób umniejszyć wartości wykonanych prac, a jedynie wesprzeć trudny proces dostosowywania walorów terenów do spełnienia wymogów jak najpełniejszego rozwoju dzieci, wskazując gdzie jeszcze istnieje potencjał możliwy do wykorzystania przy kolejnych tego typu realizacjach.

Bibliografia

- Hertel J., *Znasz-li Konstancin*, Stulecie Konstancina 1897–1997, 1997.
- Gaworecki W., *Turystyka*, PWE, Warszawa 2003, s. 37.
- Kondracki J., *Geografia regionalna Polski*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000, s. 440.
- Powiat Piaseczyński, Starostwo Powiatowe w Piasecznie, Piaseczno 2007.
- Raport, Gmina Konstancin-Jeziorna raport o stanie gminy. Instytut Gospodarki Przestrzennej i Mieszkalnictwa w Warszawie, Warszawa 2005. <http://bip.konstancin-jeziorna.pl/bip.piaseczno.pl/public/index.php?mnu=225&id=4115> (13.10.2014).
- Świątek T.W., *Wędrówka śladami ludzi i zabytków*, KRAJ Wydawnictwo PTTK, Warszawa, Konstancin 1995.
- Uchwałą Nr 244/V/17/2008 Rady Miejskiej Konstancina-Jeziorny z dnia 8 września 2008 roku w sprawie Statutu Konstancina-Jeziorny.

Uchwała Nr 229/VI/22/2012 z dnia 26 kwietnia 2012 r. w sprawie zmiany Uchwały Nr 244/V/17/2008 Rady Miejskiej Konstancina-Jeziorny z dnia 8 września 2008 roku w sprawie statutu Uzdrowiska Konstancin-Jeziorna.

Węclawowicz-Bilska E., *Uzdrowiska polskie*. Politechnika Krakowska, Kraków 2008a, s. 166.

Węclawowicz-Bilska E., *Tereny zieleni o funkcji wypoczynku i lecznictwa uzdrowiskowego na obszarach metropolitalnych*, Czasopismo Techniczne Wydawnictwa Politechniki Krakowskiej, Kraków 2008b, z. 5-A, s.37–60.

Playgrounds in the areas of health resort parks as a support of health tourism

Summary

Health tourism, which is a conscious and voluntary departure outside the residence in order to improve health, can affect both adults and children. The place of performance of health tourism can be a sanatorium, so both buildings and the space surrounding them, allowing the restoration of strength, elimination of exhaustion, improve health. Health resort park is one of the elements of the sanatorium area, creating a special mood to allow the use of the medicinal properties of its climate in order to improve health. Places of special significance for health, often visited by children are playgrounds, located for example in the vicinity of objects such as graduation towers. In addition to the bioclimatic conditions of playgrounds their equipment is also important. In order to indicate which elements should include a properly designed and built playground, the authors carried out a survey among teachers of preschool education. Based on these data and comparing them with equipment in the playground in the health resort park in Konstancin-Jeziorna attempt was made to assess the suitability of the playground to ensure that children using the facility, have the appropriate conditions for the improvement of health and the development and fun.

Translated by: *Marcin Maluszyński*